

УДК - 427.82

Є.А.Бевз,
аспірант КиївЗНІЕП

ІСТОРІЯ ЕВОЛЮЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ

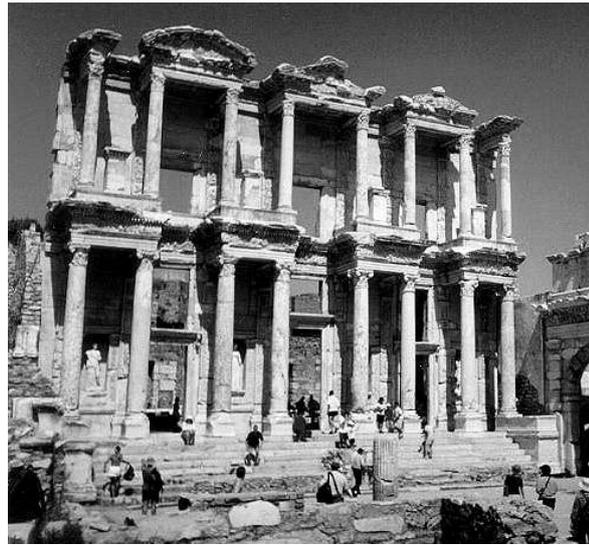
Анотація: в результаті дослідження історичного досвіду проектування бібліотек, визначені основні фактори, які впливають на формування простору: інформаційний носій та метод його зберігання, тип бібліотеки, архітектурно-конструктивні системи. У період з античних часів і до двадцятого століття прослідкована специфіка еволюції просторової структури бібліотечної будівлі. Наведені приклади закордонного досвіду будівництва бібліотечних споруд.

Ключові слова: бібліотечна будівля, історія еволюції, простір.

Роль бібліотеки, як активного суспільного інституту визначена потребами суспільства в розвитку науки, освіти і культури. Кожна епоха і кожна країна будували і будують бібліотечні споруди, що відповідають їх інтересам, умовам і вимогам. Цей процес супроводжується постійними змінами у поглядах на їх планування і використання. Триває діалог між засобом комунікації, методом його розповсюдження і природою простору, в якому, власне, відбувається суспільне існування.

У стародавні часи збори документів уміщалися в одній відносно невеликій ємкості, тому місце її розташування не мало принципового значення. Бібліотеку намагались розмістити в безпосередній близькості від споживача – головним чином її власника. Але з часом, фонд виріс у кількості і для його розміщення виникла потреба у виділенні спочатку окремих приміщень в будівлі іншого призначення (зазвичай в палаці, храмі), а потім і самостійних споруд. У східних державах : Єгипті, Македонії, Пергамі, Стародавньому Римі – існували концепції будівництва, планування і устаткування бібліотечних будівель. Ці концепції мали мету утворення необхідної зручності для використання читачами, найкращих умов зберігання фондів, їх організації, відтворення, формування органів управління і спеціальних штатів бібліотек.

У архітектурно-планувальному напрямку, ці ідеї знайшли своє віддзеркалення в чіткому орієнтуванні будівель по сторонах світла, виділенні спеціальних приміщень для зберігання фондів, утворенню специфічного інтер'єру приміщень і їх устаткуванню.

Бібліотека в Ефесі

В період занепаду стародавнього Риму центр культурного та наукового життя імперії поступово змістився на схід. У Ісламському світі бібліотечні установи займали окремі будівлі, у центрі яких розміщувався великий красиво прикрашений зал з високою стелею (з куполом). Зал використовувався, як для збереження книг, так і для обслуговування читачів.

Провідну роль у збереженні культурної спадщини античності грають монастирські бібліотеки. У VI столітті у Ірландії і Бретані склався тип монастиря з бібліотекою і скрипторієм. Саме з Ірландії у стани континентальної Європи потрапляли монахи-місійники, які сприяли утворенню бібліотек релігійно-культурних установ (монастирів, монастирських шкіл, церковей). Архітектура читального залу і інтер'єр читацьких приміщень відповідали релігійним канонам: неодмінним компонентом були люкстри, обов'язково розміщені таким чином, щоб читач був звернений до вітваря.

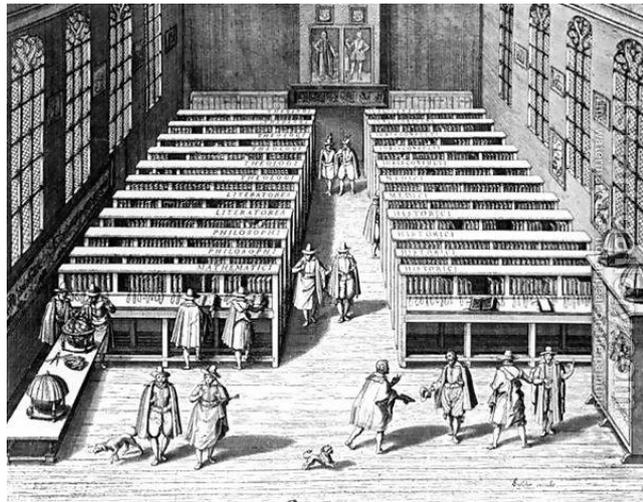
Із за ідеологічних причин фонд був зачинений для сторонніх читачів, тому бібліотека більше виконувала роль архіву та скрипторія при ньому.

Бібліотека абатства Тінтерн в Британії

Епоха Відродження – час активного діалогу з античною культурою.

Монастирські бібліотеки у цей період перестають грати провідну роль. На перший план виходять університетські бібліотеки, які набувають статус наукового або освітнього центру. Бібліотека перестає бути архівом і стає самостійною установою. Із-за величезної вартості манускриптів і трудомісткості їх виготовлення книги приковувалися до бібліотечних полиць ланцюгами.

Бібліотека Лейденського університету в Германії

У епоху пізнього Відродження знов постає питання будівництва спеціалізованих будівель бібліотек - до проектування заручаються найкращі архітектори того часу. Так почався “палацовий період” будівництва бібліотек, коли від аскетичних прийомів архітектурного виразу почали переходити до парадної нарядності будівель. Бібліотеки епохи Ренесансу дають винятковий по силі приклад статичного, архітектурно-виразного образу будівлі і уміння використовувати книгу і меблі, як предмет прикраси приміщення.

Проте, головна особливість цих споруд - прагнення до вирішення архітектурних завдань палацового будівництва незалежно від бібліотечних потреб функціональної організації.

Бібліотека Лауренціана у Флоренції

Початок централізованого планування бібліотечних приміщень пов'язують з розвитком друкування книжок, що викликало значне збільшення фондів. Науково-технічний прогрес освітньої епохи викликав бурхливий розвиток мережі публічних бібліотек. На зміну “палацовим” прийшли бібліотеки з принципом трьохчасної планувальної структури будівлі. Концепція проектування будівель національних і інших крупних наукових, спеціальних і публічних бібліотек XIX ст. частково збереглася і до наших днів. Для цих будівель характерне статичне об'ємне-просторове рішення з круглим або прямокутним планом, виразний головний фасад, баштові і купольні доміанти сховищ і читальних залів, монументальність і декоративність інтер'єрного рішення сходів і вестибюлів.

Бібліотека Конгресу

Національною бібліотека Франції

Приблизно з середини XIX століття було затверджено книгоцентричне уявлення про бібліотеку, а в XX столітті - читачецентричне. Одночасно, виникла парадигма бібліотеки, як складної системи.

Необхідно відзначити, що основні принципи будівництва будівель бібліотек формувалися відповідно до їх ролі в окремі історичні періоди, а також залежно від стану матеріальних умов суспільства та рівня розвитку техніки.

Бібліотека у Стокгольмі

З кінця 70-х років ХХ ст. звичний образ публічної бібліотеки почав змінюватися. Дослідження показували, що, окрім фізичного зносу будівель (кінця ХІХ ст.), бібліотечних фондів і меблів, застаріла моральна зовнішність споруди. Це спонукало деяких архітекторів задуматися про роль бібліотечної будівлі, яка повинна не тільки повністю відповідати професійної діяльності, але і бути засобом її вдосконалення. Поява альтернативних носіїв інформації сильно змінила уявлення про формоутворення в бібліотечній архітектурі. Зростаюча потреба в самоосвіті, еволюційний перехід від бібліотеки до поліфункціонального суспільно-культурного центру визначають тенденції розвитку бібліотечних будівель сучасності.

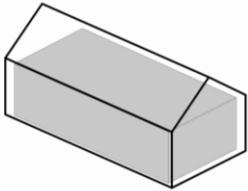
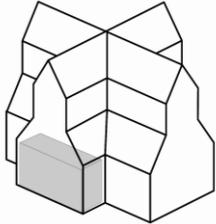
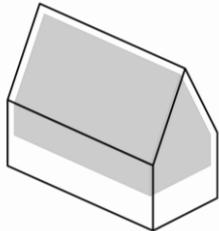
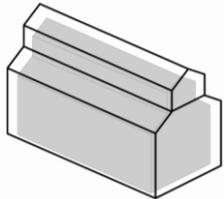
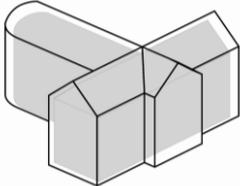
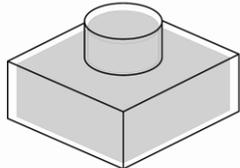
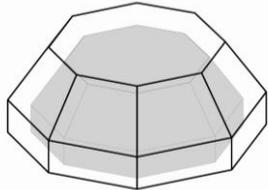
Бібліотека в Тампере, Фінляндія

Бібліотечні установи знаходяться у дилемі – якщо бібліотечний простір історично виражався в місцях для зберігання друкованих видань та праці з ними, то інформаційні комунікації все більш не прив'язані до простору. Таким чином, виникають питання: яки фактори його визначають? Чи можливо спрогнозувати бібліотечний простір майбутнього?

В результаті дослідження історичного досвіду проектування бібліотек, визначені основні фактори, які впливають на формування простору: інформаційний носій та метод зберігання, тип бібліотеки, позиція читача на час праці з колекцією, архітектурно-конструктивні системи.

Крім того, виявлено, що на певному етапі життя суспільства бібліотека перестає бути власністю тільки приватної особи, або частиною установи: монастиря, музею, академії - вона стає самостійною будівлею.

Основні фактори , які впливають на формування бібліотечного простору

Час	Інформаційний носій	Тип бібліотеки	Конструктивна система	Типовий приклад простору
ХІІ в.до н.е. – VI ст.	клинописні таблиці сувії папірусу, пергаменту	палацова приватна міська	стоєчно-балочна, ордерна, купольна	
VI-ХІІІ	ілюстрована релігійна книга, зшита з животного пергаменту	монастирська церковна	склепінчаста, стінова	
ХІІ-ХVІ	паперова книга	монастирська університетська	склепінчаста, каркасна	
ХVІ – ХVІІ	друкована книга	університетська загальнодоступна публічна	ордерна, купольна, склепінчаста,	
ХVІІ-ХVІІІ	друкована книга	придворна університетська академічна національна	стінова, ордерна, стоєчно-балочна, купольна	
ХVІІІ-ІХХ	друкована книга газети, журнали	національна наукова загальнодоступна народна публічна	каркасно-рігельна, сбірно-монолітна, великоплотітна	
ХХ-ХХІ	друковані видання, цифрові інформаційні системи	національна публічна наукова спеціальна	великопротітна оболонка, каркасно-рігельна, монолітна	

З античних часів і до двадцятого століття еволюція простору йшла таким чином: відкритий простір зі сводом, лінійний вузький простір, купольний круглий і квадратний простір, комбінована структура з вільним центральним простором і периметральними невеликими просторами, довгий відкритий простір з вільною планувальною структурою, оболонка з максимально гнучким плануванням.

Література

1. Всемирная история библиотек. Б.Ф. Володин, 2002.
2. Библиотечный дизайн. Е.В. Балашова, М.Н.Тищенко, А.Н.Ванеев, 2004.
3. Библиотека нового тысячелетия. Собираемый образ. Трубецков К.Е., 2007.
4. Libraries and Learning Resource centres. Brian Edwards, 2009
5. Planning and design of library buildings. Godfrey Thompson, 1991
6. <http://ru.wikipedia.org/>

Аннотация

В результате исследования исторического опыта проектирования библиотек, определены основные факторы, влияющие на формирование пространства: информационный носитель и метод его хранения, тип библиотеки, архитектурно-конструктивная система. С периода античности до новейшего времени проследована эволюция пространственной структуры здания. Приведены примеры зарубежного опыта строительства библиотечных сооружений.

Ключевые слова: библиотечное здание, история эволюции, пространство.

Annotation

As a result of research of historical experience of designing of libraries, the major factors influencing formation of space are defined: the information carrier and a method of its storage, library type, architecturally-constructive system. Since the period of antiquity till the newest time evolution of spatial structure of a building is proceeded. Examples of foreign experience of building of library constructions are resulted.

Keywords: a library building, history of evolution, space.